

Ulryk Zwingli w 500. rocznicę rozpoczęcia działalności w Zurychu

**Ulrich Zwingli on the 500th anniversary of beginning his
activity in Zurich**

RAFAŁ MARCIN LESZCZYŃSKI

Wprowadzenie

Introduction

Reformacja szesnastowieczna kojarzona jest w Polsce najczęściej z Marcinem Lutrem i Janem Kalwinem, znacznie rzadziej natomiast wspomina się helweckiego reformatora, Ulryka Zwingliego. Rok 2019 – pięćsetna rocznica objęcia przez Zwingliego probostwa w Zurychu stał okazją, by skierować uwagę na tego teologa. Stąd ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Ulryk Zwingli – teolog, humanista, reformator”, którą 6 listopada 2019 r. zorganizowała Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie wraz z Kościołem Ewangelicko-Reformowanym w RP. Wyniki badań znawców problematyki szesnastowiecznego ewangelicyzmu publikuje *Rocznik Teologiczny* w nadziei na pogłębienie wiedzy o Ulryku Zwinglim w dyskursie naukowym w Polsce i zagranicą.

Ks. dr hab. Rajmunda Pietkiewicza, prof. PWT, w obszernym opracowaniu przedstawił Zwingliego jako kompetentnego biblistę i znawcę języków starożytnych. Autor naświetlił metody egzegetyczne Szwajcara,

a także przyjrzał się jego komentarzom do Pisma Świętego. Jego zdaniem w hermeneutyce i egzegezie uprawianej przez reformatora jest sporo elementów nowoczesnych.

Koncepcją chrztu w teologii Zwingliego zajął się z kolei ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła. Helwecki teolog dokonał rewizji średniowiecznej nauki o chrzcie, pojmując go jako znak Bożej łaski, a nie jako jej materialny nośnik. Chrzest jest rodzajem wyznania wiary i znakiem przymierza, włączającym człowieka, w tym także dziecko, do Kościoła Chrystusowego.

Tematykę sakramentologiczną podjął także dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT, który zaprezentował naukę Zwingliego o Wieczery Pańskiej w kontekście dyskusji prowadzonej przez Helwetę z Marcinem Lutrem, wyjaśniając, z jakiego powodu Zwingli nie był w stanie porozumieć się z Lutrem w kwestii Wieczery Pańskiej.

Dr hab. Rafał Marcin Leszczyński, prof. ChAT, przyjrzał się stosunkowi Zwingliego do filozofii. Teza, jakoby Reformacja odrzuciła filozofię, w przypadku Zwingliego nie znajduje uzasadnienia. Zwingli bowiem chętnie odwoływał się do platonizmu, neoplatonizmu, stoicyzmu, a nawet gnostycyzmu. Z humanizmu zaczerpnął swoje zamiłowanie do kultury i filozofii antycznej, a jego filozoficzne i racjonalistyczne nastawienie ujawnia się w teologii, a zwłaszcza w nauce o Wieczery Pańskiej.

W artykule pt. „Ulryk Zwingli jako prekursor etyki reformowanej” ks. bp dr hab. Marcin Hintz, prof. ChAT, ukazuje stopniowy rozwój myśli etycznej Helwety, osadzając ewolucję teologii moralnej Zwingliego w określonym kontekście historycznym i odnotowując związek myśli Szwajcara z humanizmem i kulturą antyczną.

Maria i Andrzej Polaszkowie w tekście pt. „Luter, Zwingli, Kalwin. Trzy spojrzenia na Słowo i muzykę w Kościele w kontekście kultury muzycznej XVI w.” dowodzą, że początkową fazę kształtowania się ewangelickiej liturgii cechuje mocno zróżnicowany stosunek poszczególnych

reformatorów i ich zwolenników do muzyki sakralnej. Luter był jej zwolennikiem, Zwingli nie widział dla niej miejsca podczas nabożeństwa, a Kalwin ograniczył ją do śpiewu psalmów przez zbor.

Czytelników zainteresować może również polemika jezuita Piotra Skargi z myślą Zwingliego, stąd dołączono w materiałach opracowanie prof. dr. hab. Stanisława Obirka. Choć zarówno jezuityzm, jak i zwinglianizm odwoływał się do humanizmu, to jezuici i zwinglianie widzieli w sobie przeciwników. Piotr Skarga nazywa Zwingliego heretykiem, choć nie znał dobrze nauczania tego reformatora.

Interdyscyplinarny charakter tekstów poświęconych Zwingliemu ukazuje reformatora z różnych punktów widzenia, wydobywając na światło dzienne liczne zainteresowania Szwajcara, który był jednocześnie teologiem i znawcą filozofii antycznej, egzegetą Pisma Świętego i miłośnikiem pogańskiej literatury grecko-rzymskiej, humanistą i reformatorem religijnym.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXII

Zeszyt 2

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2020

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanoli Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Redakcja językowa – Kalina Wojciechowska

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANSH [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Objętość ark. wyd.: 14,5

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

Od Redakcji 325

ULRYK ZWINGLI W 500. ROCZNICĘ ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI W ZURYCHU

Wprowadzenie (RAFAŁ MARCIN LESZCZYŃSKI)..... 327

ARTYKUŁY

RAJMUND PIETKIEWICZ, *Ulrich Zwingli jako biblista* 331

PIOTR JASKÓŁA, *Chrzest w teologii Ulryka Zwingliego* 417

JERZY SOJKA, *Luter i Zwingli – konkurencyjne reformacyjne interpretacje
Wieczery Pańskiej* 436

RAFAŁ MARCIN LESZCZYŃSKI, *Ulryk Zwingli a filozofia* 463

MARCIN HINTZ, *Myśl etyczna Ulryka Zwingliego* 491

ANDRZEJ POLASZEK, MARIA POLASZEK, *Luter, Zwingli, Kalwin.
Trzy spojrzenia na Słowo i muzykę w Kościele
w kontekście kultury muzycznej XVI w.* 507

MATERIAŁY

STANISŁAW OBIREK, *Kulturowe i religijne uwarunkowania polemiki Piotra
Skargi (1536–1612) z myślą Ulricha Zwingliego (1484–1531)* 529

ARTYKUŁY

АЛЕКСАНДР ИГОРЕВИЧ ГРИЩЕНКО, *Язык «Забелинской подборки» –
неизвестного памятника восточнославянского христианского
гебраизма на землях Речи Посполитой* 547

СЕРГЕЙ ШУМИЛО, *Странничество Пауся Величковского по Украине
и Молдо-Валахии в 1740-е годы* 591

НАДЕЖДА МОРОЗОВА, *«Родословие иноческого пострижения» Стефана
Фролова и «Алфавит духовный» Василия Золотова* 613

ИРИНА САШКО, *Богословское осмысление красоты в лекциях
об искусстве Митрополита Антония Сурожского (Блума)* 647

MATEUSZ JELINEK, *Prawo Boże potępia, pomaga czy nie istnieje? Znaczenie
Prawa dla Lutra, Zwingliego i Tillicha* 663

RENATA ERNST-MILERSKA, *Idea kształcenia dialogicznego w kontekście
memorandów Kościoła Ewangelickiego w Niemczech* 685

MATERIAŁY

PAOLO RICCA, *Kościół według Lutra* 699

PAOLO RICCA, *Jak oddać Marii jej prawdziwe miejsce w inteligencji wiary
i modlitwie Kościoła. Postulaty protestanta* 713

PAOLO RICCA, *17 lutego dzisiaj – jakiej wolności poszukiwać* 725

PAOLO RICCA, *Będziesz miłował przybysza jak siebie samego
(Kpł 19,34)* 729

Wykaz autorów 737

Contents

Editorial..... 325

ULRICH ZWINGLI ON THE 500TH ANNIVERSARY OF BEGINNING HIS ACTIVITY IN ZÜRICH

INTRODUCTION (RAFAL MARCIN LESZCZYŃSKI) 327

ARTICLES

RAJMUND PIETKIEWICZ, *Ulrich Zwingli as a Biblical Scholar* 331

PIOTR JASKÓŁA, *Baptism in Ulrich Zwingli's Theology* 417

JERZY SOJKA, *Luther and Zwingli – Competitive Reformatory Interpretations
of the Lord's Supper* 436

RAFAL MARCIN LESZCZYŃSKI, *Ulrich Zwingli and Philosophy* 463

MARCIN HINTZ, *Ethical Thought of Ulrich Zwingli* 491

ANDRZEJ POLASZEK, MARIA POLASZEK, *Luther, Zwingli, Calvin. Three
Viewpoints on the Word and Music in Church in the Context of 16th
Century Musical Culture* 507

MATERIALS

STANISŁAW OBIREK, *Cultural and Religious Context of Piotr Skarga's
Polemics (1536–1612) Against the Thinking of Ulrich Zwingli
(1484–1531)* 529

ARTICLES

ALEXANDER I. GRISHCHENKO, *The Language of Zabelin's Set, the Unknown
Monument of the East Slavonic Christian Hebraism in the Polish-Lithu-
anian Commonwealth Area* 547

SERGEY SHUMYLO, *The Wanderings of Paisius Velychkovsky in Ukraine and
Moldova-Wallachia in the 1740s*..... 591

NADEŽDA MOROZOVA, “Genealogy of Tonsuring in a Monk” by Stefan Fro-
lov and “Spiritual Alphabet” by Vasily Zolotov..... 613

IRINA SAŠKO, *Theological Reflection on Beauty Metropolitan Anthony of So-
urozh's (Bloom) Art Lectures*..... 647

MATEUSZ JELINEK, *Does God's Law Condemn, Help or Not Exist? The Meaning of the Law for Luther, Zwingli and Tillich*..... 663

RENATA ERNST-MILERSKA, *The Idea of Dialogical Education in the Context of Memoranda of the Evangelical Church in Germany* 685

MATERIALS

PAOLO RICCA, *Church According to Luther* 699

PAOLO RICCA, *How to Give Mary Her True Place in the Intelligence of Faith and Prayer of the Church. Protestant Postulates* 713

PAOLO RICCA, *Today, on February 17th - what freedom should we seek*..... 725

PAOLO RICCA, *You Shall Love the Alien as Yourself (Lev 19,34)* 729

List of authors 737